

Rola degradacji zadań zawodowych w kształtowaniu intencji powrotu ukraińskich uchodźców wojennych w Polsce

Piotr Lewandowski (IBS, IZA, RWI), Agata Górny (OBM UW), Mateusz Krzakała (IBS), Marta Palczyńska (IBS)

Po inwazji Rosji na Ukrainę Polska przyjęła ponad milion uchodźców i uchodźczyń wojennych, zapewniając im szybki dostęp do rynku pracy. Wskaźnik zatrudnienia ukraińskich uchodźców w Polsce przekracza 60% i jest znacznie wyższy niż w krajach zachodniej Europy. Większość znalazła jednak zatrudnienie w zawodach niewymagających wysokich kwalifikacji, a około 40% deklaruje wykonywanie pracy poniżej posiadanych umiejętności. Nasze badanie kwantyfikuje skalę degradacji zawodowej wśród uchodźców i uchodźczyń z Ukrainy oraz wskazuje konsekwencje tego zjawiska dla intencji powrotu do Ukrainy. Pokazujemy, że doświadczenie rutynizacji, a więc zwiększenia intensywności prostych i powtarzalnych zadań w pracy, zwiększa prawdopodobieństwo deklarowanej chęci powrotu do Ukrainy wśród uchodźców wojennych, którzy krótko po przyjeździe do Polski nie planowali powrotu.

W naszym artykule (Lewandowski et al., 2025), badamy trajektorie zawodowe ukraińskich uchodźców wojennych i określamy ilościowo zmiany w intensywności zadań rutynowych (RTI) porównując pracę wykonywaną w Polsce do tej wykonywanej w Ukrainie przed wybuchem pełnoskalowej wojny. Następnie, badamy, jak te doświadczenia na rynku pracy w Polsce przekładają się na plany powrotu do Ukrainy. Wykorzystujemy dane z badań ankietowych przeprowadzonych w latach 2022 i 2023 we współpracy Ośrodka Badań nad Migracjami Uniwersytetu Warszawskiego i Instytutu Badań Strukturalnych.

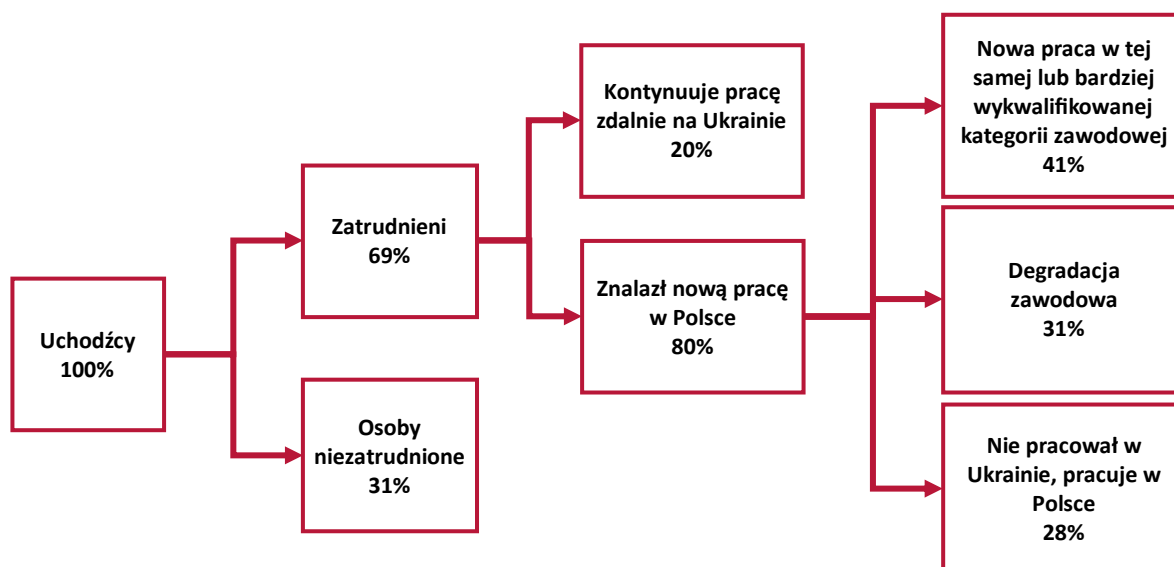
Korzystając z narzędzia ankietowego, określamy ilościowo intensywność zadań rutynowych (RTI) każdego z pracujących respondentów. RTI rośnie wraz ze wzrostem znaczenia zadań rutynowych, a spada wraz ze wzrostem znaczenia zadań nierutynowych. Zadania rutynowe są ustrukturyzowane, powtarzalne i podatne na automatyzację, a zadanie nierutynowe wymagają kreatywności, analitycznego myślenia, zarządzania, edukacji, interakcji interpersonalnych i świadomości przestrzennej. Porównując zadania wykonywane przez uchodźców w ich obecnej pracy w Polsce z zadaniami z ostatniej pracy w Ukrainie, możemy ocenić degradację zawodową uwzględniając to, jak bardzo obecna struktura zadań różni się od tej wykonywanej przed pełnoskalową wojną.

Z naszego badania wynikają trzy kluczowe wnioski. Po pierwsze, 20% pracujących uchodźców wojennych z Ukrainy nadal pracuje na tych samych stanowiskach, które zajmowało w Ukrainie (Rysunek

1). Odsetek ten jest znacznie wyższy niż w krajach Europy Zachodniej i prawdopodobnie nie ma precedensu w historii kryzysów uchodźczych.

Po drugie, degradacja zawodowa i degradacja zadań są powszechne wśród ukraińskich uchodźców w Polsce. Wielu uchodźców, którzy wcześniej pracowali w Ukrainie, znalazło zatrudnienie w Polsce na stanowiskach wymagających niższych kwalifikacji (Rysunek 1). Degradacja zawodowa jest szczególnie powszechna wśród osób, które pracowały na stanowiskach kierowniczych, specjalistycznych lub technicznych w Ukrainie – połowa z nich podjęła w Polsce pracę w zawodach wymagających niższych kwalifikacji.

Rysunek 1. Trajektorie zawodowe ukraińskich uchodźców wojennych w Polsce

Źródło: Lewandowski et al. (2025).

Oprócz degradacji zawodowej uchodźcy doświadczają również znacznej rutynizacji wykonywanych zadań. W przypadku osób, które przeniosły się na stanowiska wymagające niższych kwalifikacji, wzrost RTI jest znaczny. Skala tego wzrostu jest porównywalna do różnicy w RTI między stanowiskami kierowniczymi i biurowymi. Nawet uchodźcy, którym udało się pozostać w swojej pierwotnej kategorii zawodowej, odnotowali mniejszy, ale wciąż zauważalny wzrost RTI. W rezultacie, wielu ukraińskich uchodźców i uchodźczyń w swojej pracy wykonuje bardziej powtarzalne, wymagające mniejszych umiejętności zadania.

Po trzecie, rutynizacja zadań jest ściśle związana z rosnącą wśród ukraińskich uchodźców chęcią powrotu do Ukrainy, szczególnie wśród tych, którzy początkowo nie planowali powrotu. Wykorzystując

dane z badań ankietowych w latach 2022-2023, przeanalizowaliśmy zmiany w zamiarach uchodźców dotyczących pozostania w Polsce lub powrotu do domu. W 2022 r. około 60% uchodźców nie planowało powrotu do Ukrainy, jednak w 2023 roku około 1/5 z nich zmieniła zamiary i wyraziła chęć powrotu do Ukrainy. Nasze wyniki sugerują, że rutynizacja zadań odgrywa kluczową rolę w tym procesie. Im bardziej rutynowy charakter ma praca uchodźców w Polsce w porównaniu do tej wykonywanej w Ukrainie, tym większe prawdopodobieństwo, że zmienili oni swoje plany i w 2023 roku deklarowali chęć powrotu do ojczyzny. Efekt ten jest statystycznie istotny nawet przy uwzględnieniu różnic w zarobkach i faktu obniżenia statusu zawodowego w stosunku do pracy w Ukrainie. Równocześnie, wśród osób, które już w 2022 roku planowały powrót do Ukrainy, rutynizacja zadań zawodowych wykonywanych w Polsce nie wpływa na intencje powrotu w 2023 roku.

Nasze wyniki sugerują, że głębsza rutynizacja zadań wykonywanych w pracy – oznaczająca niepełne wykorzystanie umiejętności i ograniczoną autonomię zawodową – może zniechęcać do pozostawania w nowym kraju i zachęcać do powrotu do ojczyzny, niezależnie od względów dochodowych.

Lewandowski, P., Górny, A., Krząkała, M., & Palczyńska, M. (2025). The Role of Job Task Degradation in Shaping Return Intentions: Evidence from Ukrainian War Refugees in Poland. IBS Working Paper 01/2025. https://ibs.org.pl/wp-content/uploads/2025/03/Job_task_degradation_return_intentions_Ukrainian_refugees_IBS_WP_202501.pdf